

**Рецензія
на дисертацію
Матвєєвої Дар'ї Олегівни
«Психологічні особливості розвитку резильєнтності військового
лікаря в умовах війни», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 «Психологія»**

Актуальність теми наукової роботи. В умовах глибоких суспільних трансформацій в Україні, спричинених тривалими безпековими викликами та досвідом повномасштабної війни, проблема психологічних особливостей розвитку резильєнтності військового лікаря в умовах війни набуває особливої актуальності й виходить за межі формального декларування.

Зростання масштабів воєнних загроз, посилення невизначеності безпекового середовища зумовлюють потребу у розвитку резильєнтності військового лікаря в умовах війни, здатного до ефективного реагування в умовах ризику та бойової динаміки. Отже, дослідження проблеми психологічних особливостей розвитку резильєнтності військового лікаря в умовах війни повністю відповідає стратегічним пріоритетам психологічної науки у сферах освіти та безпеки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Варто зазначити, що дисертаційне дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри суспільних наук Національного університету оборони України «Історія військової психології в силах оборони України», шифр «Ретроспектива» (державний реєстраційний номер 0124U004892). Роль дисертантки у виконанні зазначеної науково-дослідної роботи полягає у визначенні наукових положень та одержанні емпіричних даних розвитку резильєнтності військового лікаря в умовах війни.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що:

вперше: сформульовано та науково обґрунтовано авторське визначення поняття «резильєнтність військового лікаря», яке, на відміну від наявних підходів, інтегрує специфіку військово-медичної діяльності в умовах війни та розкриває резильєнтність як здатність медичного фахівця підтримувати психологічну стійкість і професійну компетентність в умовах екстремальних або травмувальних впливів, відновлювати функціонування після стресу, демонструвати посттравматичне зростання, зміцнювати внутрішні ресурси, удосконалювати адаптаційні стратегії та зберігати професійну ідентичність; визначено та науково обґрунтовано психологічні особливості розвитку резильєнтності військового лікаря в умовах війни як інтегрального психологічного утворення, що забезпечує адаптивність, професійну ефективність, саморегуляцію, психологічне відновлення та збереження професійної надійності в екстремальних умовах службово-професійної діяльності; розроблено та теоретично обґрунтовано модель діагностики резильєнтності військових лікарів в умовах війни; емпірично визначено рівні та психологічні чинники розвитку резильєнтності військових лікарів в умовах війни.

удосконалено: теоретико-методичні підходи до емпіричного дослідження резильєнтності військових лікарів як інтегрального багатовимірного професійно-психологічного утворення; наукові уявлення про взаємозв'язок резильєнтності військових лікарів із професійною мотивацією, життєстійкістю, рефлексивністю, копінг-стратегіями, базовими переконаннями та комунікативними характеристиками; авторське напівструктуроване інтерв'ю як інструмент якісного дослідження психологічних особливостей розвитку резильєнтності військових лікарів.

набули подальшого розвитку: наукові положення щодо резильєнтності медичних фахівців, професійна діяльність яких здійснюється в умовах війни, підвищеного ризику, невизначеності та інтенсивного психоемоційного навантаження; уявлення про психологічні чинники резильєнтності військового лікаря, що забезпечують збереження його професійної ефективності, психічної стійкості, функціональної спроможності та психологічного благополуччя; практичні засоби психологічної підтримки й розвитку резильєнтності військових лікарів, систематизовані у комплекс вправ, психотехнік і психоосвітніх інструментів, спрямованих на розвиток саморегуляції, актуалізацію адаптаційних можливостей, підтримання психологічної стійкості та профілактику професійного вигорання; програма психологічної підтримки та розвитку резильєнтності військових лікарів в умовах війни, орієнтована на підтримання професійної функціональності, зміцнення адаптаційних стратегій і збереження професійної ідентичності фахівця.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні й апробації моделі діагностики та програми психологічної підтримки і розвитку резильєнтності військового лікаря, спрямованих на вдосконалення системи психологічного супроводу військово-медичної служби в умовах війни.

Авторська програма психологічної підтримки та розвитку резильєнтності військових лікарів в умовах війни, що охоплює комплекс тренінгових вправ, психотехнік і психоосвітніх заходів, які сприяли профілактиці професійного вигорання, підтриманню психічного здоров'я, розвитку навичок саморегуляції, збереженню професійної функціональності та підвищенню професійної надійності медичного персоналу.

Результати дисертації можуть бути використані в освітньому процесі Національного університету оборони України, Української військово-медичної академії, у системі післядипломної освіти військових лікарів і підготовки військових психологів, а також у подальших наукових дослідженнях проблем резильєнтності, психічної стійкості, професійної життєстійкості, психологічного супроводу та збереження психічного здоров'я фахівців, які здійснюють медичне забезпечення військ в умовах війни.

Результати дослідження впроваджено у практичну діяльність закладів охорони здоров'я Міністерства оборони України (акти впровадження № 616 від 01 лютого 2025 року, № 1169-III/14/141 від 03 березня 2025 року, № 807 від 03 лютого 2025 року, № 421 від 14 лютого 2025 року) та освітній процес Української військово-медичної академії (довідка про впровадження № 533/1402 від 16 квітня 2026).

Достовірність результатів дослідження Матвеевої Дарії Олегівни не викликає сумнівів, логічно та грамотно сформульований науковий апарат дисертаційної роботи. На обґрунтованість та достовірність отриманих наукових результатів вказують джерельна база дослідження (166 найменувань, з них 97 – закордонні), а також використані методи дослідження: теоретичні і емпіричні, метод експертних оцінок, експеримент та статистичні методи.

Характеристика основних положень роботи. Структура дисертації є обґрунтованою та логічною. Дисертація містить вступ, три розділи, висновки до кожного розділу, загальні висновки, список використаних джерел і додатки.

У вступі доведено актуальність дослідження, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, подано відомості про апробацію результатів дисертації та їх впровадження.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні основи дослідження резильєнтності в психології» – проведено теоретичний аналіз резильєнтності та психологічних особливостей її розвитку, який підтвердив концептуальну багатовимірність, міждисциплінарний характер і понятійну неоднозначність цього конструкту. У межах дослідження резильєнтність військового лікаря дисертанткою було визначено як інтегральний психологічний конструкт, що забезпечує збереження професійної ефективності, психічної стійкості та адаптивності в умовах війни. З урахуванням специфіки військово-медичної діяльності її конкретизовано як здатність військового лікаря підтримувати психологічну стійкість і професійну компетентність в умовах екстремальних впливів, відновлювати ефективне функціонування після стресу та демонструвати посттравматичне зростання, що виявляється у зміцненні внутрішніх ресурсів, удосконаленні адаптаційних стратегій і збереженні професійної ідентичності.

У другому розділі – «Емпіричне дослідження психологічних особливостей розвитку резильєнтності військового лікаря в умовах війни» – визначено порядок організації дослідження та обґрунтовано його методи, що забезпечило всебічне вивчення як суб'єктивного професійного досвіду військових медиків, так і психодіагностичних показників досліджуваного явища.

Розроблено та теоретично обґрунтовано модель діагностики резильєнтності військових лікарів, яка уможливлює комплексне оцінювання їхнього ресурсного потенціалу та визначення зон психологічної вразливості.

Встановлено, що розвиток резильєнтності військового лікаря детермінується системною взаємодією особистісних і професійних чинників. Провідними психологічними ресурсами визначено стійку професійну мотивацію, життєстійкість, конструктивні копінг-стратегії, сформованість базових переконань, розвинену рефлексивність, емоційно-вольову саморегуляцію та комунікативну толерантність, які забезпечували збереження професійної суб'єктності, адаптивності та ефективності діяльності військових лікарів в умовах хронічного стресу й невизначеності.

У третьому розділі «Психологічні механізми підтримки та розвитку резильєнтності військового лікаря в умовах війни» розроблено, впроваджено та апробовано програму підтримки та розвитку резильєнтності військового лікаря в умовах війни. Результати перевірки результативності програми продемонстрували вибірковість позитивних змін у її структурних компонентах.

Позитивна динаміка цільових показників у представників експериментальної групи підтвердила ефективність і доцільність впровадження розробленої програми у практику психологічного забезпечення військово-медичної служби.

Повнота викладення наукових положень та висновків в опублікованих працях. Основні положення та результати дисертації Матвєєвої Дар'ї Олегівни ґрунтовно висвітлено в 14 наукових працях, із них 6 – у співавторстві, серед яких: 7 статей – у фахових виданнях України в галузі психології, 7 – у збірниках тез доповідей на наукових конференціях, семінарах та круглих столах.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюємо наукове та практичне значення дисертаційного дослідження, але водночас висловлюємо деякі зауваження та побажання дискусійного характеру:

1. Авторську програму підтримки та розвитку резильєнтності військового лікаря в умовах війни було б доцільно визначити в науковій новизні як уперше розроблену.

2. У першому розділі дисертантка детально розкрила наукові підходи до розвитку резильєнтності. Водночас, з огляду на те, що в роботі постійно акцентується увага на специфіці діяльності лікарів в умовах війни, вважаємо доцільним більш детально обґрунтувати саме системний підхід до дефініції резильєнтності та його відмінність від процесуально-динамічного підходу, що дозволило б підвищити наукову повноту викладу та обґрунтованість зазначеної дефініції.

3. Дисертантка у підрозділі 2.4 обґрунтувала модель діагностики резильєнтності військових лікарів в умовах війни, виділивши мотиваційно-ціннісний, когнітивно-рефлексивний, емоційно-вольовий, комунікативно-регулятивний та поведінковий (операційно-діяльнісний) компоненти. Водночас зазначена модель не визначена схематично як інтегральна система взаємопов'язаних мотиваційно-ціннісних, когнітивно-рефлексивних, емоційно-вольових, поведінкових і комунікативно-регулятивного компонентів.

4. Методики оцінювання резильєнтності за мотиваційно-ціннісним, когнітивно-рефлексивним, емоційно-вольовим, комунікативно-регулятивним та поведінковим компонентами не в повному обсязі висвітлені в додатках.

5. У підрозділі 3.1 обґрунтована дисертанткою авторська програма підтримки та розвитку резильєнтності військового лікаря в умовах війни є переконливою. Однак винесення її змістового наповнення до додатків дещо

ускладнює сприйняття матеріалу. На наш погляд, доцільним було б подати стислий опис програми в тексті розділу.

Висловлені зауваження та побажання не зменшують наукової цінності здійсненого дослідження, матеріали якого засвідчують наукову новизну, практичну значущість одержаних результатів, наукову зрілість автора.

Висновки. У цілому дисертаційна робота Матвеевої Дар'ї Олегівни є самостійною і завершеною науковою працею, характеризується актуальністю, науковою новизною, теоретичною та практичною значущістю, містить вагомий науковий доробок, повною мірою висвітлений у її наукових публікаціях. Одержані результати мають теоретичне і практичне значення для розвитку резильєнтності військових лікарів в умовах війни.

Дисертаційна робота за своїм змістом відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а авторка дисертації Матвеева Дар'я Олегівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Рецензент:

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник
начальник науково-методичного відділу аналізу та прогнозу освітньої діяльності науково-методичного центру організації та провадження освітньої діяльності Національного університету оборони України

полковник

Леонід ОЛІЙНИК

Підпис начальника науково-методичного відділу аналізу та прогнозу освітньої діяльності науково-методичного центру організації та провадження освітньої діяльності Національного університету оборони України, доктора педагогічних наук, старшого наукового співробітника полковника ОЛІЙНИКА Леоніда Віталійовича засвідчую

Тимчасово виконуючий обов'язки начальника управління адміністративного та інформаційно-організаційної роботи Національного університету оборони України
полковник

31 01 2026 року

Андрій УШАКОВ